

DEVRELER ve SİSTEMLER

BIMU2058 – CSBM2092

Yrd. Doç. Dr. Fatih KELEŞ

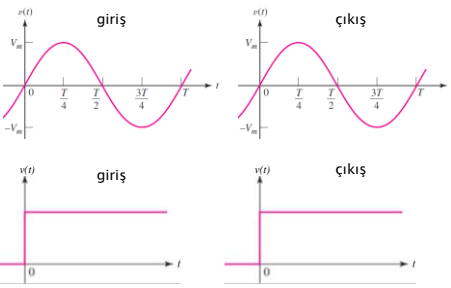
İÇERİK

RL ve RC Devreleri

- Dinamik Devrelerde Yanıt
  - Doğal Çözüm & Zorlanmış Çözüm
- Birim Basamak Fonksiyonu
- Zorlanmış Çözüm ve Tam Çözüm
  - RL Devreleri
  - RC Devreleri

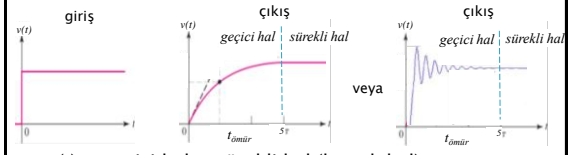
2

Direnç Devrelerinde Yanıt

3

Dinamik Devrelerde Yanıt

- $y(t) = \text{geçici hal} + \text{sürekli hal (kararlı hal)}$
- $y(t) = \text{transient} + \text{steady-state (continous)}$
- $y(t) = \text{homojenin çöz.} + \text{özel çözüm}$
- $y(t) = y_{\text{öz}} + y_z = y_{\text{doğal}} + y_{\text{zorlanmış}}$
- $y(t) = y_n + y_f = y_{\text{natural}} + y_{\text{forced}}$
- $y(t) = \text{doğal çözüm} + \text{zorlanmış çözüm} = \text{tam çözüm}$
 $x(0^-) \neq 0, e(t) = 0 \quad x(0^-) = 0, e(t) \neq 0$
* $x(0^-)$: ilk koşullar, $e(t)$: bağımsız kaynaklar

4

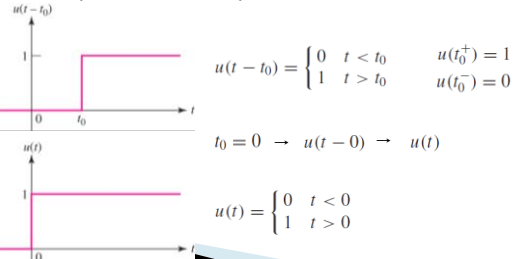
Devreye Birim Basamak Zorlama Fonksiyonunun Uygulanması

- Önceki kısımda kaynaksız RL ve RC devrelerini incelenmiş ve özetle "devrenin doğasından kaynaklanan cevap" yani *doğal çözüm* ile ilgilenilmişti.
  - Devrede ilk koşullar vardı (basitçe kaynaklar ve anahtarlama mantığı vardı) ve ilk koşulların verilebilmesi için kaynaklar aniden devre dışı bırakılıyordu.
- Kaynakların devreye aniden uygulanması ile cevabın nasıl değiştiği incelenmesi gerekir. Bu kısımda ise, **dc kaynakların aniden** devreye uygulanmasıyla devrenin buna verdiği cevap yani **zorlanmış çözüm** ele alınacaktır.
  - Tüm elektronik aygıtlar başlatılır, bir kısmı defalarca açılır kapatılır..
  - Dc motorun akımı, mikroişlemcilerde komutların yürütülmesi için gerekli olan kare dalgalar, bilgisayarların çalışma mantığı, senkronizasyon sistemleri, haberleşme ve radar sistemleri gibi örnekler..

5

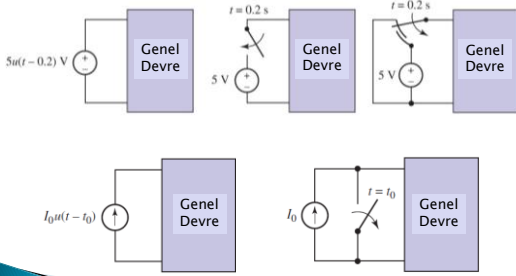
Birim Basamak Fonksiyonu: $u(t)$

- Bir kaynağın "sıfır zamanda" aniden uygulanması;
- Birim basamak fonksiyonu, ani değişime uygun bir karşılıktır.
- Bir anahtarın çalışma mantığı;
- Gerçek bir anahtarlama işleminin matematiksel modelidir.

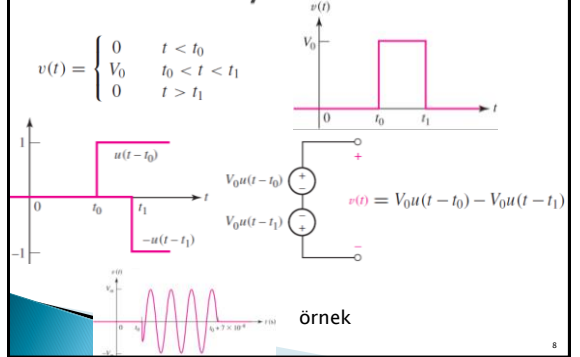
6

Anahtarların Modellenmesi

7

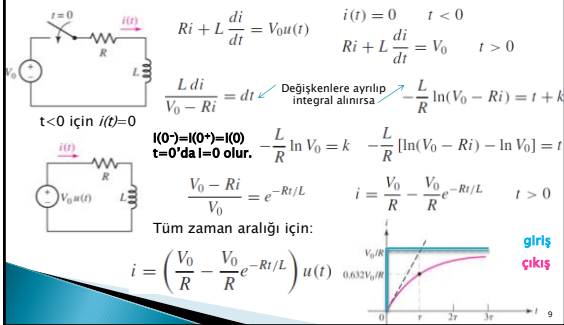
Darbe Fonksiyonu

8

RL Devrelerinin Sürülmesi

► Bir dc kaynağın RL devresine aniden uygulanması

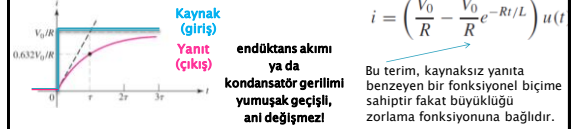

9

Yanıtın İncelenmesi

Doğal Çözüm ve Zorlanmış Çözüm

Çıkış girişe benzemeye zorlanıyor.

Tam çözüm, doğal ve zorlanmış olmak üzere iki kısımdan oluşur:

Doğal çözüm devrenin karakteristiğidir, kaynakların değil!

Zorlanmış çözüm ise zorlama fonksiyonunun yani kaynağın karakteristiğine sahiptir

$$i = \frac{V_0}{R} - \frac{V_0}{R} e^{-Rt/L} \quad t > 0$$

$$t \rightarrow \infty \Rightarrow 0 \quad t \rightarrow \infty \Rightarrow 0$$

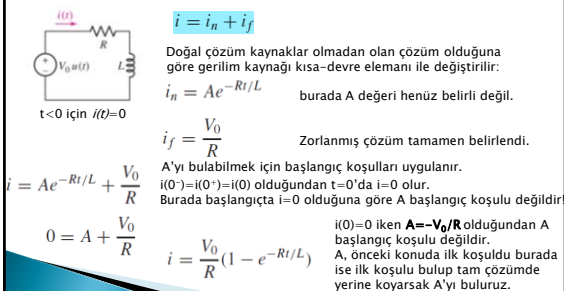
endüktans akımı ya da kondansatör gerilimi yumuşak geçişli, ani değişmez!

Bu terim, kaynağıza benzer bir fonksiyonel biçime sahiptir fakat büyüklüğü zorlama fonksiyonuna bağlıdır.

10

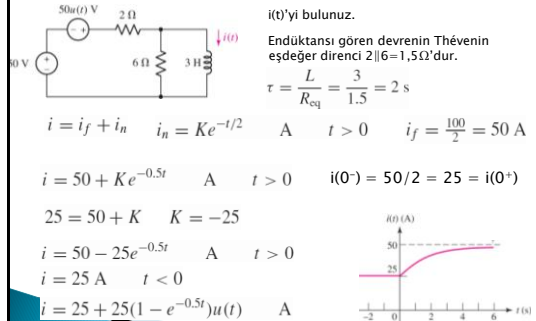
RL Devreleri

► Doğal ve zorlanmış çözümün ayrı ayrı bulunarak birbirine eklenmesiyle **tam çözümün** bulunması:

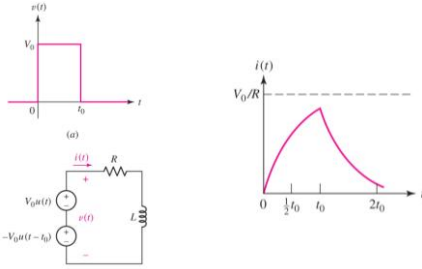
11

RL Devreleri: örnek

12

Örnek

13

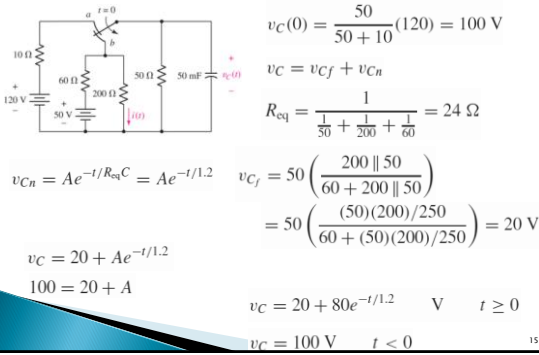
RL Devreleri

► Basit RL devresi haline getirilebilir (Thévenin eşdeğer direnci):

1. $t > 0$ devresinden, $e(t) = 0$ $R_{eş}$, $L_{eş} \Rightarrow \tau$ bulunur.
2. DC $\rightarrow$ L: SC $L_{eş} = 0$, $i_L(0^-)$ bulunur.
3. $t \rightarrow \infty$ L: SC $L_{eş} = 0$, i_f bulunur.
4. $i = i_n + i_f$, $A = ?$
5. $i_L(0^-) = i_L(0^+)$ olduğundan $t = 0^+$ için A bulunur.
6. Tam çözüm elde edilir: $i = i_n + i_f$

14

RC Devreleri

15

RC Devreleri

$$t < 0 \quad i = 50/260 = 192.3$$

$$i_f = \frac{50}{60 + (50)(200)/(50 + 200)} \left(\frac{50}{50 + 200} \right) = 0.1$$

$$i_n = A e^{-t/1.2}$$

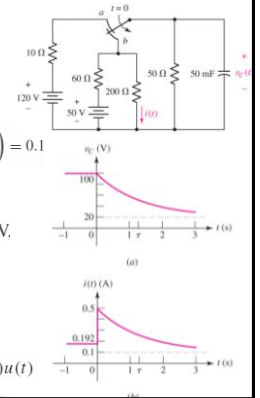
$$i = 0.1 + A e^{-t/1.2} \quad v_C(0^+) = 100 \text{ V,}$$

$$i(0^+) = \frac{v_C(0^+)}{200} = 0.5 \quad A = 0.4$$

$$i(t) = 0.1923 \quad t < 0$$

$$i(t) = 0.1 + 0.4 e^{-t/1.2} \quad t > 0$$

$$\dot{i}(t) = 0.1923 + (-0.0923 + 0.4 e^{-t/1.2}) u(t)$$

RC Devreleri

► Basit RC devresi haline getirilebilir (Thévenin eşdeğer direnci):

1. $t > 0$ devresinden, $e(t) = 0$ $R_{eş}$, $C_{eş} \Rightarrow \tau$ bulunur.
2. DC $\rightarrow$ C: OC $C_{eş} \rightarrow \infty$, $v_C(0^-)$ bulunur.
3. $t \rightarrow \infty$ C: OC $C_{eş} \rightarrow \infty$, v_f bulunur.
4. $v = v_n + v_f$, $A = ?$
5. $v_C(0^-) = v_C(0^+)$ olduğundan $t = 0^+$ için A bulunur.
6. Tam çözüm elde edilir: $v = v_n + v_f$

17